

JUSTIITSMINISTEERIUM

2013. aasta rahvusvahelise õigusabi statistika

Kriminaalpoliitika osakond
Rahvusvahelise justiitskoostöö talitus

Tallinn 2014

Väljaandja:
Justiitsministeerium
Tõnismägi 5a
15191 Tallinn
Telefon: 6 208 100
Faks: 6 208 109
e-post: info@just.ee

Kõik käesolevas materjalis esitatu on kaitstud autoriõigusega, mis kuulub Justiitsministeeriumile. Väljaande tsiteerimine või refereerimine on lubatud üksnes juhul, kui viidatakse materjali autoritele. Ilma Justiitsministeeriumi eelneva kirjaliku nõusolekuta ei ole väljaannet või selle osi lubatud mingil viisil publitseerida.

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE	4
RAHVUSVAHELINE ÕIGUSABI	5
1. ÕIGUSABI KRIMINAALASJADES	6
1.1. Vastastikune abi	6
1.2. Loovutamine	7
1.3. Väljaandmine	8
1.4. Kohtulikult karistatud isikute üleandmine	8
2. ÕIGUSABI TSIVIILASJADES	9
2.1. Vastastikune abi	9
2.2. Elatisasjad	12
2.3. Lasteröövid, suhtlus- ja hooldusõigus	15

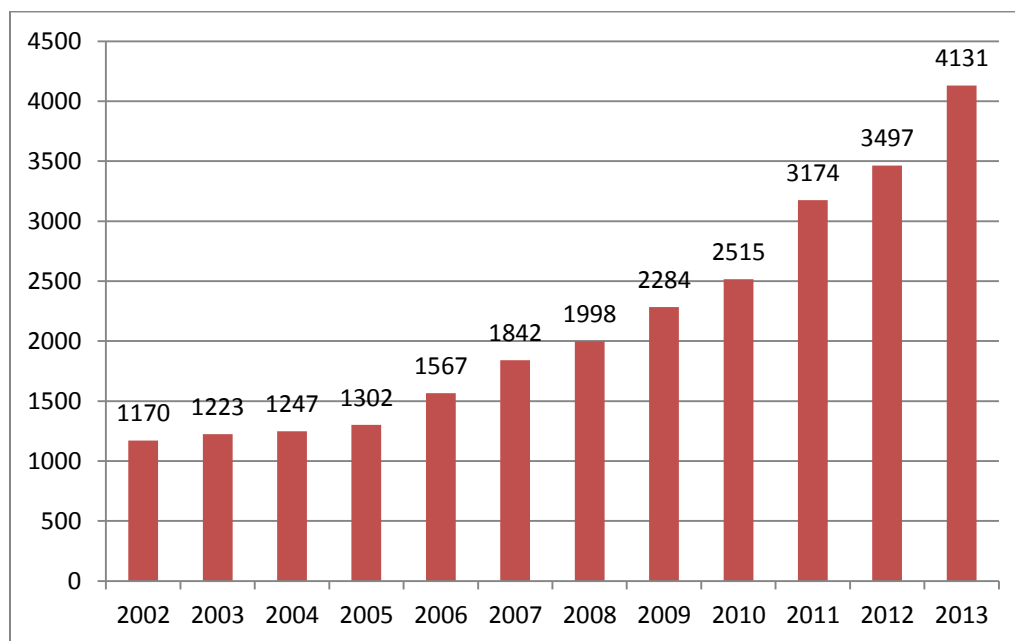
Lühikokkuvõte

1. Käesolev ülevaade käsitleb ainult Justiitsministeeriumi menetletud õigusabitaotluseid. Justiitsministeeriumi kriminaalpoliitika osakonna rahvusvahelise justiitskoostöö talituse töövaldkondadeks on rahvusvaheline õigusabi nii kriminaal- kui tsiviilasjades, mis tuleneb Eesti Vabariigi kohustusest täita rahvusvaheliste konventsioonide, lepingute ja kokkulepetega võetud ülesandeid.
2. Aasta-aastalt on suurenenud rahvusvahelise justiitskoostöö talitusse saabuvate õigusabitaotluste arv. 2011. aastal menetles talitus 3174 esmast õigusabitaotlust, 2012. aastal 3497 ja 2013. aastal 4131 esmast taotlust. Võrreldes 2012. aastaga on taotluste üldarv suurenenud 18,1%, so 634 taotluse võrra.
3. Kriminaalasjades menetleti 2013. aastal võrreldes 2012. aastaga 6,3% ehk 113 õigusabitaotlust rohkem.
 - Suurenenud on õigusabitaotluste arv kohtueelses menetluses, taotlused videokonverentside läbiviimiseks, taotlused rahaliste karistuste otsuste tunnustamiseks.
 - Loovutamismenetluste ja väljaandmismenetluste arv on aastate jooksul tõusuteel.
 - Suurenenud on Soomest saabunud kohtukutsete arv.
4. Tsiviilasjades käsitleti 2013. aastal võrreldes 2012. aastaga 30,4% ehk 521 õigusabitaotlust rohkem.
 - Elatismenetlustes on toimunud taaskord märkimisväärne kasv. Aasta jooksul on toimunud taotlustes 52% kasv so 175 menetluse võrra. Võrreldes aga 2011. aastaga on menetluste arv kasvanud pea viiekordseks (kasv 477% e. 429 menetluse võrra). Hea on tõdeda õigusteadlikkuse kasvu selles valdkonnas.
 - Haagi lapseröövi konventsiooni teemadega talituse poole pöördujate arv on aasta-aastalt suurenenud. Seda nii lapse tagasitoomise kui ka lapse suhtluskorra seadmise probleemidega.
 - Aktiivsemaks on muutunud võlgade sissenõudmisega tegelevad õigusasutused (kohtutäiturid, maksekäsuosakond) esitades enam päringud uurimaks võlgnike asukoha kindlakstegemise võimalusi.

Rahvusvaheline õigusabi

Käesolev ülevaade käsitleb ainult Justiitsministeeriumis menetletud õigusabitaotlusi. Rahvusvahelise õigusabialase koostöö aluseks on erinevad rahvusvahelised lepingud ja kokkulepped ning Eestis on õigusabialase koostöö keskasutuseks Justiitsministeerium. Ent mõne riigiga on sõlmitud kahe- või mitmepoolseid lepingud, mille alusel võib mingites valdkondades õigusabitaotlusi edastada ka Riigiprokuratuur või PPA keskkriminaalpolitsei.

Justiitsministeeriumi kriminaalpoliitika osakonna rahvusvahelise justiitskoostöö talitus tegeleb rahvusvahelise õigusabialase suhtlemisega nii tsiviil- kui kriminaalasjades. Talituse menetletud õigusabitaotluste arv on aasta-aastalt kasvanud. Võrreldes 2012. aastaga kasvas menetletud taotluste üldarv 2013. aastal 18,1%, so 634 taotluse võrra.

Joonis 1. Taotluste arv aastail 2002-2013

2013. aastal menetles talitus 4131 õigusabitaotlust. Iga õigusabitaotlus läbib talituse vähemalt kaks korda. Taotluse saabudes kontrollitakse selle nõuetekohasust ning korrektsed taotlused edastatakse täitmise korraldamiseks Riigiprokuratuuri, kohtutele jne. Mittekorrektne taotlus selgitustega puuduste kohta saadetakse tagasi taotlejale. Täidetud õigusabitaotlus või täitja vastus õigusabitaotlusele tagastatakse taotlejale. Seega menetles talitus kokku vähemalt 8262 taotlust. Kui arvestada, et aastas on keskmiselt 252 tööpäeva, siis menetles talitus keskmiselt 33 taotlust päevas.

Ligi poolte õigusabitaotluste menetlemine vajab põhjalikumat süvenemist ning enne täitjale edastamist on tihti vajalik küsida lisainfot ning pidada taotluse esitajaga pikemat kirjavahetust. Eriti töomahukad menetlused on isiku väljaandmise menetlus, kohtulikult karistatud isiku üleandmise/vastuvõtmise menetlus, elatisasja menetlus ning lapse tagasitoomise menetlus e lapserööv. Kuna väljaandmise menetluses tehtud otsust on võimalik halduskorras vaidlustada, tuleb nende asjade puhul tihti koostada ka arvamusi halduskohtule ja esindada Justiitsministeeriumi kohtuistungitel.

1. Õigusabi kriminaalasjades

Kriminaalasjades menetleti võrreldes 2012. aastaga 6,3% ehk 113 taotlust rohkem.

Tabel 1. Õigusabi valdkonnad

Õigusabi liik	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Vastastikune abi	386	402	473	569	740	1134	1212	1450	1598	1684
Loovutamine	14	62	72	81	106	89	115	123	125	152
Väljaandmine	31	20	7	9	5	7	10	13	9	13
Kohtulikult karistatud isikute üleandmine	41	29	23	14	12	38	54	56	53	49
KOKKU:	472	513	575	673	863	1268	1391	1642	1785	1898

1.1. Vastastikune abi

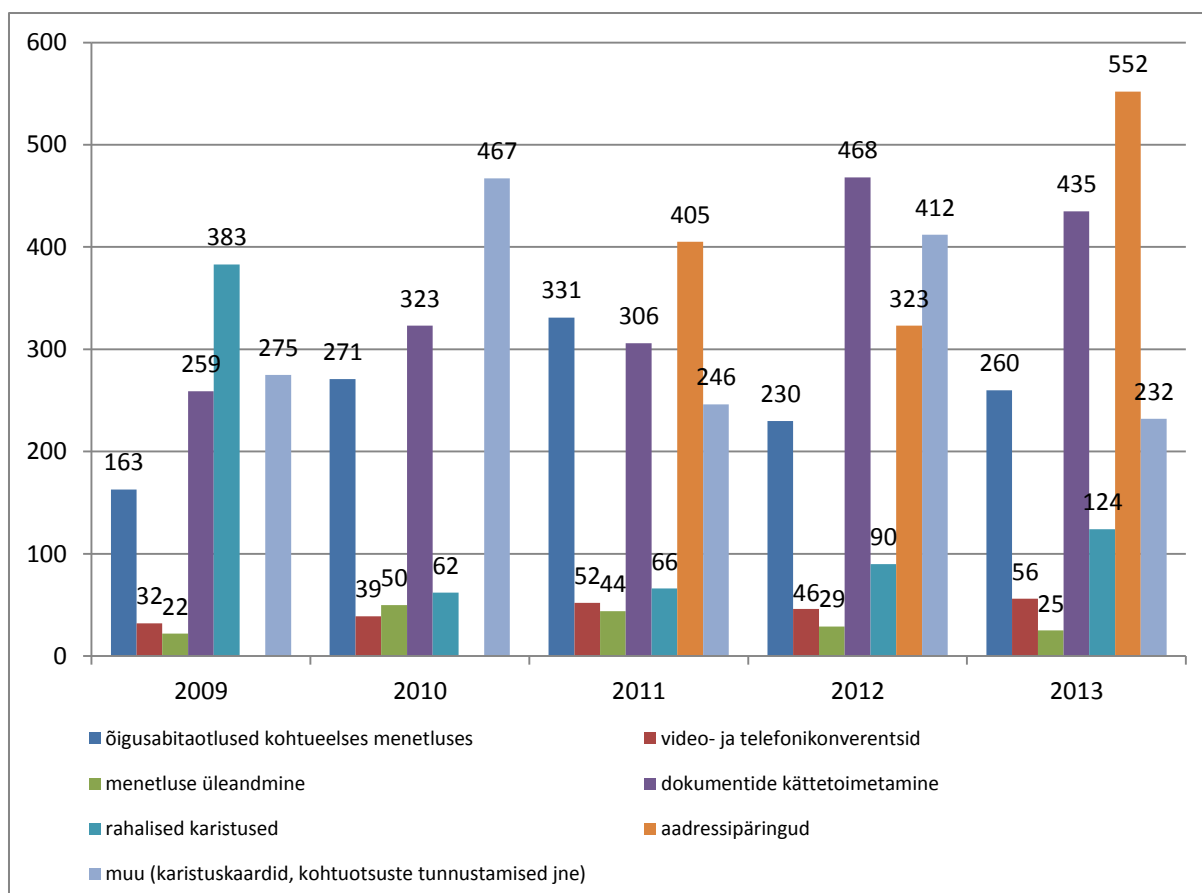
Kriminaalasjades vastastikuse abi osutamise peamised alused on Euroopa Liidu liikmesriikide vaheline konventsioon vastastikuse õigusabi kohta kriminaalasjades (MLA 2000) ning Kriminaalasjades vastastikuse abistamise Euroopa konventsioon (Strasbourg 1959). Aastatega on lisandunud erinevaid Euroopa Liidu instrumente – Nõukogu raamotsus vara või tõendite arestimise otsuste täitmise kohta Euroopa Liidus, Nõukogu raamotsus rahaliste karistuste vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta, Nõukogu otsused, mis käsitlevad teabevahetust karistusregistri väljavõtete osas ja karistusregistri andmete vahetamise liikmesriikidevahelist korraldust ja andmete sisu jne.

Riigikogu menetluses on eelnõu KrMS-i 19. peatüki muutmiseks, millega on kavas üle võtta veel hulk EL raamotsuseid – raamotsus vangistuse täideviimise üleandmise kohta, raamotsus järelvalvemeetmete üleandmise kohta, raamotsus süüdimõistvate kohtuotsuste arvessevõtmisest uutes kriminaalmenetlustes, raamotsus tõhustamiseks vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamist otsuste suhtes, mis tehakse asjaomase isiku kohalolekuta kohtulikult arutelul jne. Raamotsuste ülevõtmine toob kaasa uusi rahvusvahelise koostöö aluseid, mis kaasnevate kohustuslike menetlustähtaegade kasvatavad talituse töökoormust ja vähendavad jõudlust menetleda teisi õigusabitaotlusi.

Samuti on eelnõuga plaanis parandada mõningate juba ülevõetud raamotsuste rakendamist. Näiteks ühe muudatuse tulemusel muutuvad Eestis täidetavaks teistes riikides tagaselja tehtud otsused, millega on määratud rahalised karistused. Soome kinnitusel tehakse Eesti kodanike ja elanike suhtes aastas umbes 1000 sellist tagaseljaotsust.

Vastastikuse õigusabi taotlused võib jagada:

- prokuratuuride õigusabitaotlused kohtueelses menetluses;
- prokuratuuride taotlused kriminaalmenetluse üleandmiseks;
- kohtute taotlused video- ja telefonikonverentside läbiviimiseks;
- kohtute taotlused kohtukutsete jm kohtudokumentide kätteandmiseks;
- taotlused rahaliste karistuste otsuste tunnustamiseks;
- muud erinevad taotlused – karistusinfo vahetamisega seonduv, kohtuotsuste tunnustamise taotlused, vara väljaandmise taotlused, aadressipäringud jne.

Joonis 2. Vastastikuse õigusabi taotlused kriminaalasjades

Menetlesime 1684 vastastikuse õigustab taotlust. Saatsime välja 219 Eesti õigusasutuste taotlust ja teised riigid esitasid Eestile 878 taotlust.

Suurenenud on õigusabitaotluste arv kohtueelses menetluses, taotlused videokonverentside läbiviimiseks, taotlused rahaliste karistuste otsuste tunnustamiseks.

Kõige enam õigusabitaotluseid kohtueelses menetluses saabus Eestisse Poolast ja Saksamaalt. Eesti esitas kõige rohkem Saksamaale ja Ühendkuningriiki. Siin ei kajastu õigusabitaotlused menetluses Soomega, mis kahepoolse lepingu alusel liiguvad PPA Kriminaalpolitsei osakonna kaudu. Enim kohtudokumentide kätteandmise taotlusi ja videokonverentsi läbiviimise taotlusi on Eestile esitanud Soome. Kriminaalmenetluse üleandmise taotlusi on saabunud kõige rohkem Saksamaalt ja Eesti on esitanud neid kõige rohkem Soomele.

Rahaliste karistuste otsuste tunnustamiseks esitatud taotluste arv on aasta-aastalt kasvanud. KrMS-i muudatuste jõustumise järgselt on oodata nende taotluste hüppelist kasvu, mis toob kaasa ka talituse töökoormuse kasvu. Eesti tunnustas 2012. aastal 11 rahalise karistuse otsust ja 2013. aastal 16 otsust.

1.2. Loovutamine

Loovutamismenetluse aluseks on EL Nõukogu raamotsus Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta (2002/585/JSK).

Eestis koostab Euroopa vahistamismääruse (EAW) kohtueelses menetluses prokuratuur ning kohtumenetluses ja jõustunud kohtuotsuse täitmiseks kohus. EAW-de menetlemise keskasutuseks on

Justiitsministeerium. Eesti poolt tagaotsitava tabamisel mõnes EL riigis korraldab talitus EAW tõlkimise vajalikku keelde ja esitab EAW selle riigi pädevale asutusele. Mõne EL liikmesriigi tagaotsitava tabamisel Eestis esitab taotleval riik EAW Justiitsministeeriumile. Talitus tagab EAW tõlkimise eesti keelde ja esitab selle kohtule ja Riigiprokuratuurile. Samuti koonduvad kõik Eestis koostatud EAW-d kokku rahvusvahelise justiitskoostöö talitusse. Väga tihe ja hea koostöö on selles valdkonnas Riigiprokuratuuri ja PPA keskkriminaalpolitsei kriminaalteabe bürooga.

Eestis koostati 2013. aastal 88 isiku suhtes EAW-d. Neist 35 isikut on teistes riikides kinni peetud ja Eestile loovutatud. 4 EAW-d koostati juba Eestile loovutatud isikule lisasüüdistuse esitamiseks. 11 isiku suhtes on loovutusmenetlus veel pooleli, 2 isikut peeti kinni Eestis, 1 isiku suhtes koostatud EAW tühistati, 2 isikut peeti kinni väljaspool EL-i ja nende suhtes on esitatud väljaandmistaohtlused. 33 isikut on veel tagaotsitavad.

Lisaks anti Eestile üle 10 isikut varasematel aastatel koostatud EAW-de alusel.

2013. aastal tabati Eestis või kandsid Eesti kinnipidamiskohas karistust 55 teiste EL riikide poolt tagaotsitavat ning 49 isikut on taotlevale riigile üle antud. Kolme isiku suhtes taotleval riik tühistas EAW-d, varasemalt loovutatud isikule lisasüüdistuse esitamiseks saabus 2 taotlust, 1 isiku suhtes esitati EAW enne tema kinnipidamist ja isiku asukoht ei ole teada.

1.3. Väljaandmine

Väljaandmist reguleerib Väljaandmise Euroopa konventsioon (Pariis 1957). Ameerika Ühendriikidega on aluseks Eesti Vabariigi valitsuse ja Ameerika Ühendriikide valitsuse vaheline väljaandmise leping (jõustus 07.04.2009). Väljaandmise menetlused toimuvad EL liikmesriikide hulka mitte kuuluvate riikidega.

Eesti esitas 2013. aastal 2 taotlust Norrale ja ühe taotluse Ameerika Ühendriikidele, Filipiinidele ning Vietnamile. Need taotlused on menetluses. Üks isiku toodi ära Šveitsist ning üks Peruust.

2013. aastal esitati Eestile 5 taotlust isikute väljaandmiseks (3 USA-st, 1 Norrast, 1 Venemaalt). 1 USA taotlus ja Norra taotlust rahuldati ja isikud anti üle. 2 USA taotlust ja Venemaa taotlus on veel menetluses. Lisaks on menetluses 4 2011. a USA-st saanud taotlust ning 1 2012. a Venemaalt saanud taotlus. Lisaks andsime 2013. aastal välja ühe isikut USA-le 2012. a. saanud taotluse alusel.

1.4. Kohtulikult karistatud isikute üleandmine

Kohtulikult karistatud isikute üleandmise Euroopa konventsiooni (Strasbourg 1983) ja selle lisaprotokolli (Strasbourg 1997) alusel andsime 2013. aastal karistuse kandmise jätkamiseks üle 4 kinnipeetavat (Leedule, Saksamaale, Ukrainale, Venemaale). Hollandi ja Läti keeldusid kumbki ühe kinnipeetava vastuvõtmisest.

Eestisse toodi nimetatud alusel 16 kinnipeetavat (Soomest 7, Hispaaniast 3, Rootsist 3, Norrast, Saksamaalt ja Taanist 1). Eelnevatel aastatel Euroopa vahistamismääruse raamotsuse alusel loovutatud isikuid saabus tagasi Eestisse karistust kandma 5 (Soomest).

Lisaks eelnevale oli 2013. a talituses töös 13 taotlust Eesti kodanikest kinnipeetavate ületoomiseks Eestisse karistuse kandmise jätkamiseks ning 9 menetlust kinnipeetavate üleviimiseks Eestist teistesse riikidesse.

2. Õigusabi tsiviilasjades

Tsiviilasjades on 2013. aastal võrreldes 2012. aastaga käsitletud 30,4% ehk 521 taotlust rohkem. Vähenenud on n-ö lihtsamate ja vähem aeganõudvate menetluste, kohtudokumentide ja kohtukutsete kätteandmise taotluste arv. Samas on suurenenud taotluste arv, mille menetlemine ei piirdu ühe kirja edastamisega, nt elatisemenetlused. Elatismenetlused on pikad ja erinevad, kuid neist kestab valdav enamus aastaid ja nad vajavad pidevat menetlemist. Haagi Lapseröövi suhtes tsiviilõiguse kohaldamise rahvusvahelise konventsiooni alusel laste tagasitoomiseks esitatud taotluste arv püsib samal tasemel, samuti ka selle konventsiooni alusel lapse suhtluskorra tagamise taotlused. Ka laste tagasitoomise ja suhtlusõiguse tagamise menetlused on pikad, iga juhtum on eripärane ja mõned neist kestavad üle aasta, mis tähendab pidevat tegelemist iga juhtumiga.

Tabel 2. Õigusabi valdkonnad

Teema	2008	2009	2010	2011	2012	2013
dokumentide kättetoimetamine	729	531	445	481	348	379
kohtuotsuste tunnustamine	60	65	85	42	55	49
elatisasjad (sh ka kohtuotsuse tunnustamine)				90	355	519
perekonnaseisu- ja pärimisasjad	102	89	223	284	339	514
lapseröövid, suhtlusõiguse tagamine, eestkoste seadmine	19	26	43	40	47	48
välisriigi õigusinfo	5	5	0	5	3	9
aadressipäringud				386	424	604
muu	220	299	347	199	141	111
KOKKU	1135	1015	1143	1527	1712	2233

2.1. Vastastikune abi

Vastastikune õigusabi tsiviilasjades jaguneb:

- taotlused dokumentide kätteandmiseks;
- taotlused kohtuotsuste tunnustamiseks;
- taotlused perekonnaseisu- ja pärimisasjades;
- elatisotsuse tunnustamise ja täitmise taotlused;
- laste tagasitoomise ning suhtlusõiguse seadmise taotlused.

Kõige enam on kasvanud perekonnaseisu- ja pärimisasju käsitlevate taotluste arv (52% e. 175 taotlust). Kui võrrelda aastaga 2010, mil taotluseid esitati 223, siis on 4 aasta vältel kasvanud antud taotluste arv rohkem kui 2 korda (kasv 130% e. 291 taotlust). Aastatega tuleb Venemaalt aina rohkem taotluseid Eestis registreeritud perekonnaseisusündmuseid tõendavate dokumentide väljastamiseks. Dokumente taotletakse nii ametkondade poolt pärimis- ja muude sarnaste menetluste tarbeks ning samas ka isiklikuks tarbeks seoses hävinemise või kaotamisega.

Elatismenetlustes on toimunud taaskord märkimisväärne kasv. Aasta jooksul on toimunud taotlustes 52% kasv so 175 menetluse võrra. Võrreldes aga 2011. aastaga on menetluste arv kasvanud pea viiekordseks (kasv 477% e. 429 menetluse võrra). See on peamiselt tingitud Euroopa Liidu Nõukogu määruse (EÜ) nr 4/2009 kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes, jõustumisest.

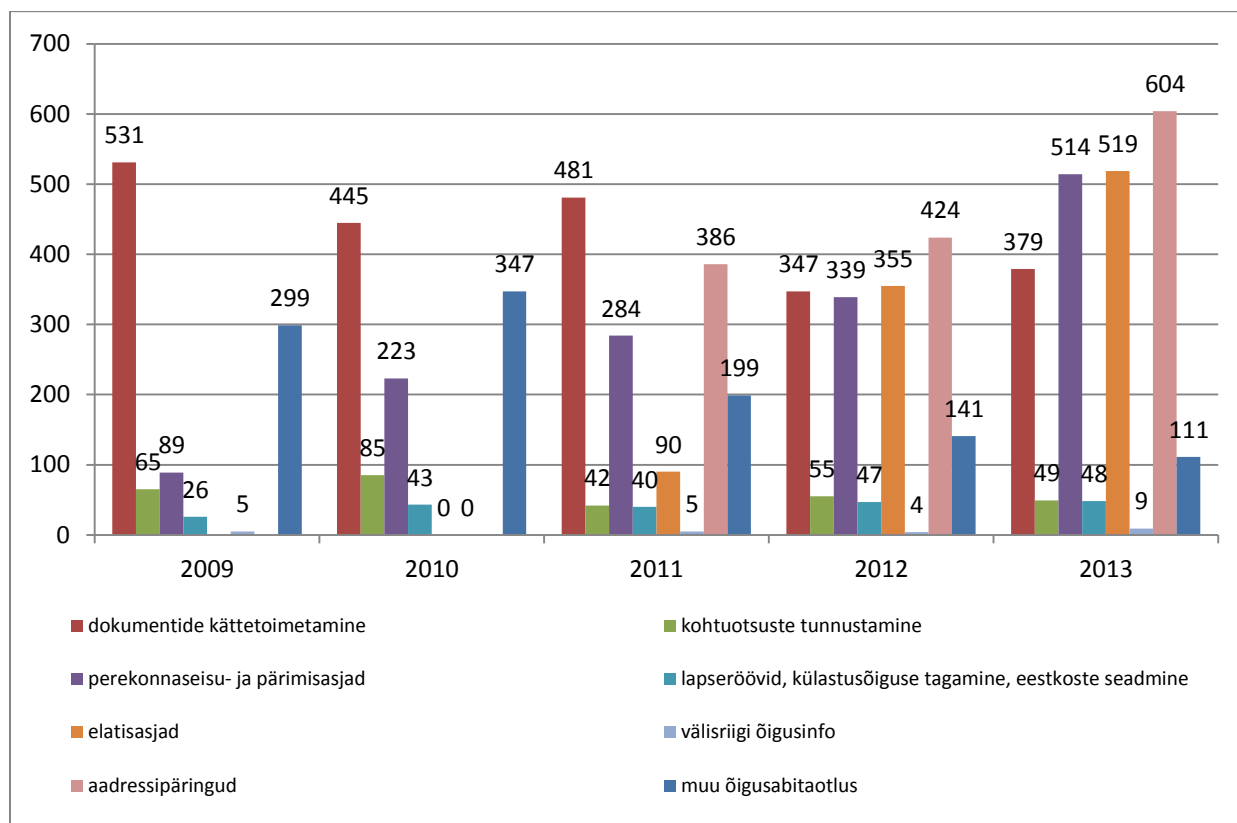
Aadressipäringute arv on aastaga kasvanud 42% e. 180 päringu võrra. Kohtud ja kohtutäiturid esitavad päringuid välismale elama asunud võlgnike aadresside kindlakstegemiseks. Suureks abiks on Soome sideprokurör.

Mõnevõrra on kasvanud dokumentide kättetoimetamise taotluste arv (9% e. 31 taotlust). Samas kui võrreldes 2011. aastaga on olnud langus 21% (102 taotluse võrra) ning 2008. aastaga on langus olnud suisa 48% (350 taotlust). See on tingitud 2008. aasta lõpus jõustunud EL instrumendist, mis võimaldab kohtutel tsiviilasjades dokumente edastada keskasutuse vahendusega.

Aasta-aastalt on saabunud rohkem taotluseid, millega soovitakse lapse tagasitoomist tema hariliku viibimiskoha riiki. Võrreldes 2012. aastaga on taotluste arv püsinud pea muutumatuna, samas võrreldes näiteks 2008. aastaga on taotluste arv 29 menetluse võrra (152%) kasvanud. Taotluste arvu kasv on tõenäoliselt tingitud inimeste õigusteadlikkuse kasvust ning samuti kindlasti ka inimeste tihenenum piiriülesest liikumisest.

Vähenenud on kohtuotsuste tunnustamiste taotluste arv (11% e. 6 taotlust). Samas võrreldes aastaga 2011 on toimunud jällegi taotluste arvu kasv (17% e. 7 taotlust). Siinkohal meenutame, et kuigi 2010. ja varasemate aastatega võrreldes võib jääda mulje, et kohtuotsuste tunnustamiste taotluste arv on märkimisväärselt vähenenud, siis tegelikkuses tuleneb mõningane langus asjaolust, et 2011. a eraldati taotluste üle arvepidamises eelnevalt käsitletud elatismenetlused (v.a. Venemaa ja Ukraina puhul) muudest kohtuotsuste tunnustamise taotlustest.

Vähenenud on ka näitkeks Eestisse saabuvate taotluste arv, millega küsitakse andmeid nõukogude ajal Eestis töötanud isikute tööstaaži kohta pensioni väljamõistmiseks Venemaal ja taotlused isiku asukoha või elusoleku tuvastamiseks välisriikides.

Joonis 3. Vastastikuse õigusabi taotlused tsiviilasjades

Statistika koostamisel tsiviilasjades oleme aastate jooksul eraldi käsitlenud riike, kellega on olnud kõige rohkem õigusabialast suhtlemist (Venemaa, Ukraina, Soome, Läti-Leedu ja muu). 2012. aastast oleme jaotuse riigiti ümber korraldanud järgnevalt. Kuna Soome ja Venemaaga liigub võrreldes vastavalt teiste Euroopa Liidu ja muude riikidega kõige enam taotluseid, peame nende 2 riigi suhtes eraldi arvestust. Ülejäänud riigid on jaotatud Euroopa Liidu riikideks ja kolmandateks riikideks kuivõrd jaotuste siseselt kohalduvad erinevad õigusaktid – näiteks Euroopa Liidus toimub kättetoimetamine määruse nr 1393/2007 alusel, samas kui kolmandate riikide puhul põhinevad taotlused Haagi 1965.a kättetoimetamise konventsioonil, õigusabilepingutel või nende mittekohaldumisel toimub kättetoimetamine diplomaatiliste kanalite vahendusel.

Riikidest on 2013. aastal kõige enam vastastikuse õigusabi taotlusi tsiviilasjades liikunud Venemaaga (723), järgnevad Ukraina (62), Norra (41) ja Soome (31). Õigusabis Venemaaga on suurenenud võrdluses 2012. aastaga märgatavalt Venemaa taotluste arv (214 taotlust enam), kasvanud on Eestist esitatud taotlused (26 taotlust enam). Mõnevõrra on vähenenud Soome (23 taotlust vähem) seotud taotluste hulk, kuna on vähenenud keskasutuse kaudu liikuvate Eesti kohtute Soomes dokumentide kättetoimetamise taotluste arv. Täiendavalt mõjutab langust taotluste arvus asjaolu, et alates 2011. aastast on kõigi riikidega (v.a. Venemaa ja Ukraina puhul) seotud elatisasjad muudest taotlustest eraldatud.

Tabel 3. Õigusabialane suhtlemine riigiti

Riik	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Venemaa	319	255	402	458	483	723
Soome	312	217	243	222	54	31
Euroopa Liit	265	268	151	90	62	78
Kolmandad riigid	172	125	175	124	128	174

Tabel 4. Õigusabitaotluste liigid riigiti

		Dokumen- tide kätte- andmised ja tõendite kogumised	Kohtuotsu- se tunnus- tamised	Välisriigi õigusinfo väljaselgita- mine	Notarite taotlused pärimis- jm. asjades	Pere- konna- seisu doku- mendid	Muu õigusabi
Venemaa kokku	723						
Venemaa taotlused	531	94	14 (millest elatisest- suseid 4)	1	38	368	16
Eesti taotlused	192	95	22 (millest elatisest- suseid 12)	0	56	10	9
Soome kokku	31						
Soome taotlused	18	16	2	0	0	0	0
Eesti taotlused	13	11	0	1	1	0	0

Euroopa Liit kokku	78						
Teiste riikide taotlused	46	33	5	0	0	4	4
Eesti taotlused	32	18	0	4	4	3	3
Kolmandad riigid	174						
Teiste riikide taotlused	77	52	2	0	3	15	5
Eesti taotlused	97	72	4 (millest elatiseot-suseid 2)	4	5	7	5

2.2. Elatisasjad

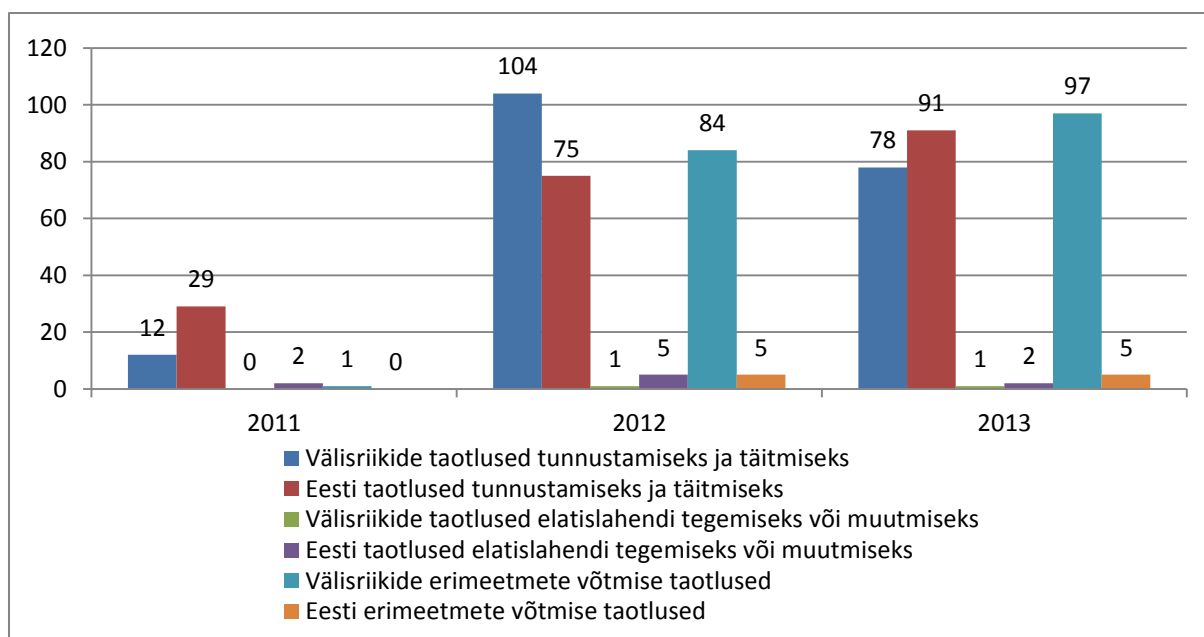
18. juunist 2011 jõustus Euroopa Liidu Nõukogu määrus (EÜ) nr 4/2009 kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes (edaspidi määrus), mille eripärast tulenevalt eraldati alates 2011. aastast konventsioonide ja määruste alusel menetletavad elatisasjad muude taotluste hulgast ning seetõttu käsitletakse menetlusi juhtumite arvuna mitte eraldi kirjade arvu põhisel.

Elatiseotsuste tunnustamise ja täitmise menetlustes kaasabi osutamisel tõi uus määrus keskasutusele kaasa täiendavaid kohustusi, näiteks kohtulahendi puudumisel isiku abistamine välisriigis elatisotsuse saamiseks ning vajadusel põlvnemise tuvastamiseks, erimeetmete võtmiseks jms.

Justiitsministeeriumi eraõiguse talituses eelnimetatud määruse rakendamise eelnõu ettevalmistamisel 2010. a läbiviidud analüüs jõudis järeldusele, et määrusega pandavatest lisaülesannetest ning eeldatavast rahvusvaheliste elatisetaotluste arvu suurenemisest tingituna võib talituse töömahu kasvuks prognoosida ca 0,5 ametikoha koormuse. 2011. aastal menetletud taotluste ja päringute arv ning toimingutele kulunud aeg näitasid selle prognoosi õigsust. Küll aga näitavad 2012. aasta ja 2013. aasta jooksul toimunud taotluste arvu kasv (2011 – 90, 2012 – 355, 2013 - 519), et esialgne prognoos osutus liiga tagasihoidlikuks.

Elatiseasju on kõige rohkem menetluses Soomega. Aastal 2008 elatiseasju 26, 2009 – 30, 2010 – 29, 2011 – 62, 2012 – 302, 2013 – 548. Kasv võrreldes aastaga 2012 on olnud 46% (164 menetlust enam), samas võrreldes aastaga 2011 on kasv olnud 477%. Eesti ja Soome on esitanud pea võrdsel arvul taotluseid. Soome poolt on kasv tingitud Soome sotsiaalkindlustusameti (KELA) saadetavatest taotlustest, Eesti poolt aga inimeste teadlikkuse kasvust antud valdkonnas. Sellele on kaasa aidanud jätkuvalt 2012. aastal toimunud Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja liikmetele talituse poolt läbi viidud koolitus, milles kutsuti täitureid üles sissenõudjaid informeerima võimalustest (elatis)võlga sisse nõuda piiriüleselt.

2013. aastal esitas Eesti 91 taotlust elatisotsuse tunnustamiseks ja täitmiseks välismaal, millest 76 taotlust esitati Soomele, Norrale 6, Iirimaaale, Rootsile, Saksamaale ja Ühendkuningriikidele kõigile 2 ja Itaaliale 1. Välisriigid esitasid 40 taotlust elatisotsuse tunnustamiseks ja täitmiseks Eestis – 33 taotlust saabus Soomest, 3 Lätist ning nii Austriast, Luksemburgist, Poolast kui Valgevenest 1. Soome esitas 38 taotlust Eesti kohtulahendi täitmiseks Eestis.

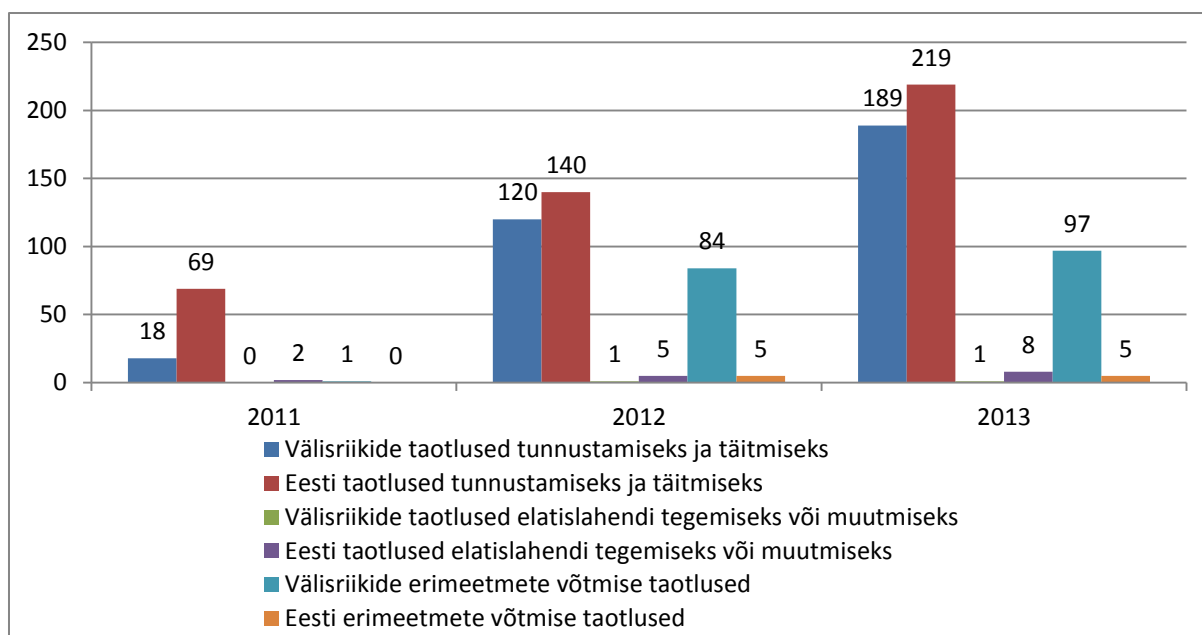

Joonis 4. Uued elatisasjade menetlused liigiti 2011-2013

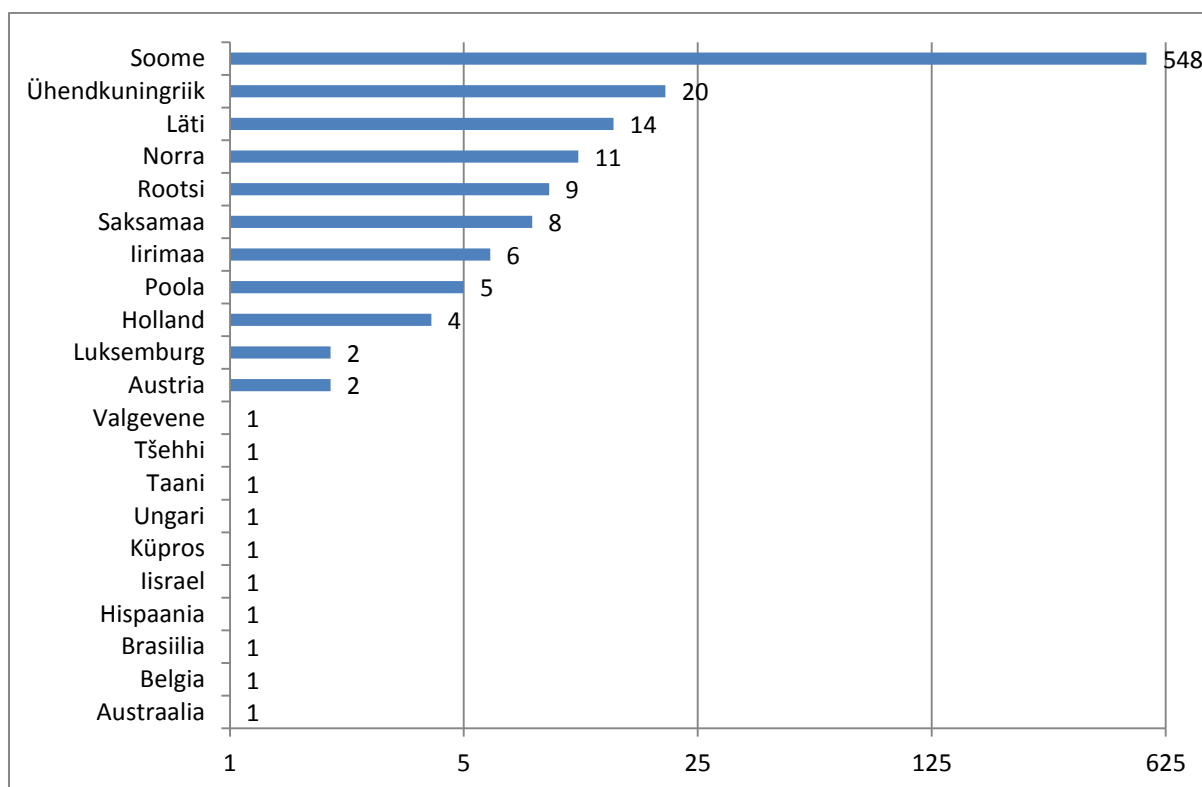
Üle 95% Soomest saabunud taotluste puhul on taotlejaks Soome sotsiaalkindlustusamet (KELA). See võimalus tuleneb eelnimetatud EL määrusest. Sellistel juhtudel on KELA mõistnud välja igakuise elatistoetuse õigustatud isikule kohtulahendi või elatislepingu alusel. Selle tulemusena on elatise sissenõudeõigus läinud elatise saamiseks õigustatud isikult üle KELA-le, kes kasutades Eesti keskasutuse abi, taotleb selle sissenõudmist võlgnikult. KELA hinnangul on Eestisse saatmiseks valmis veel sadakond analoogsed taotlust, kuid uusi juhtumeid tuleb ka KELA-s igapäevaselt juurde, kus elatiskohuslane asub Eestis. Ka Eesti Sotsiaalkindlustusamet plaanib 2014. aastal hakata sisse nõudma Eestis pooleliolnud kohtumenetluse alusel väljamakstud elatisabi, mida pole siiani olnud võimalik sisse nõuda, kuna võlgnik on kolinud välismaale. Esialgsete andmete kohaselt on Sotsiaalkindlustusamet valmistamas ette umbes 50 taotlust.

Eelnevatest aastatest on jätkunud 239 elatisjuhtumi menetlemine, millest 111 on olnud välisriikide taotlused (101 Soomest, 4 Lätist, 3 Poolast, 2 Hollandist ja 1 Saksamaalt) ja 128 Eesti taotlust (99 Soome, 4 Norrassse, 3 Rootsi, 2 lirimaale ja Saksamaale ning 1 Belgiasse, Küprosele, Taani, Tšehhi ja Ühendkuningriigile). Täiendavalt saadeti välja 2 taotlust elatisotsuse tegemiseks välismaal (Ungarisse ja Ühendkuningriiki) ja Ühendkuningriigist saabus 1 taotlus Eestis tehtud elatisotsuse muutmiseks Eestis. Lisaks jätkusid 6 eelnevatel aastatel 6 taotlust elatisotsuse tegemiseks välisriigis (3 Soomes, 1 Austrias, lirimaas ja Rootsis).

Lisaks on aasta jooksul menetletud 102 taotlust erimeetmete võtmiseks eelnimetatud määruse alusel. Eesti on saatnud välja 5 taotlust elatisvõlgnike asukoha kindlaks tegemiseks (3 Ühendkuningriigile ja 1 Lätile ja Soomele). Soomele esitatud taotluses küsiti lisaks elukohale ka andmeid elatisvõlgniku varalise olukorra teadasaamiseks Soome. Eestisse on saabunud 4 taotlust isiku asukoha kindlakstegemiseks Lätist ning 93 taotlust Soomest. Soome taotluste puhul on 88 taotlust saabunud KELAst, kus soovitakse välja selgitada võlgniku asukoht ning osadel juhtumitel teada saada, kas Eestis on võlgniku suhtes pooleli täitemenetlus konkreetses elatisasjas, milles KELA-le on üleläänud sissenõudeõigus.

Joonis 5. Menetletuses olnud elatisasjad liigiti 2011-2013

Joonis 6. Elatisasjade menetlused riigiti 2011-2013

Elatisasjade menetlemiseks on lisaks eelnimetatud EL määrusele veel mitmeid erinevaid aluseid ning üks taotlus võib viidata ka mitmele õigusaktile. Järgnevalt on esitatud aastal 2013 menetletud elatisasjade rahvusvahelised alused ning nende kasutamise osakaal:

- Euroopa Nõukogu määruse nr 4/2009 kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes – 69%
- New Yorgi 20.06.1956.a. Välisriigist ülalpidamise taotlemise konventsioon – 12%
- Haagi 02.10.1973.a. Ülalpidamiskohustusi käsitlevate otsuste tunnustamise ja täitmise konventsioon – 10%

- Euroopa Nõukogu määruse nr 44/2001 kohtualluvuse ja kohtuotsuste täitmise kohta tsiviil- ja kaubandusajades, (nn. Brüssel I määrus) – 5%
- Eesti tsiviilkohtumenetluse seadustik §620 – 2%
- Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse nr 805/2004, millega luuakse Euroopa täitekorraldus vaidlustamata nõuete kohta – 1%
- Lugano 30.10.2007.a. Tsiviil- ja kaubandusajade kohtualluvuse ning neid käsitlevate kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise konventsioon – 1%

2.3. Lapseröövid, suhtlus- ja hooldusõigus

Lapseröövi suhtes tsiviilõiguse kohaldamise rahvusvahelise konventsiooni (Haag 1980) alusel lapse tema hariliku viibimiskoha riiki tagasitoomise võimalusest ollakse aasta-aastalt teadlikumad. Selle konventsiooni alusel toimub nii laste tagasitoomise taotlemine kui ka laste suhtluskorra seadmine ning tagamine.

Eelnimetatud konventsiooni täiendab Euroopa Liidu siseselt Euroopa Nõukogu määrus nr 2201/2003 kohtualluvuse ning kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise kohta kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000 (nn. Brüssel II bis määrus). Antud määrus võimaldab täiendavalt esitada erinevaid taotluseid, mis on seotud eestkostega või hooldusõigusega lapse suhtes.

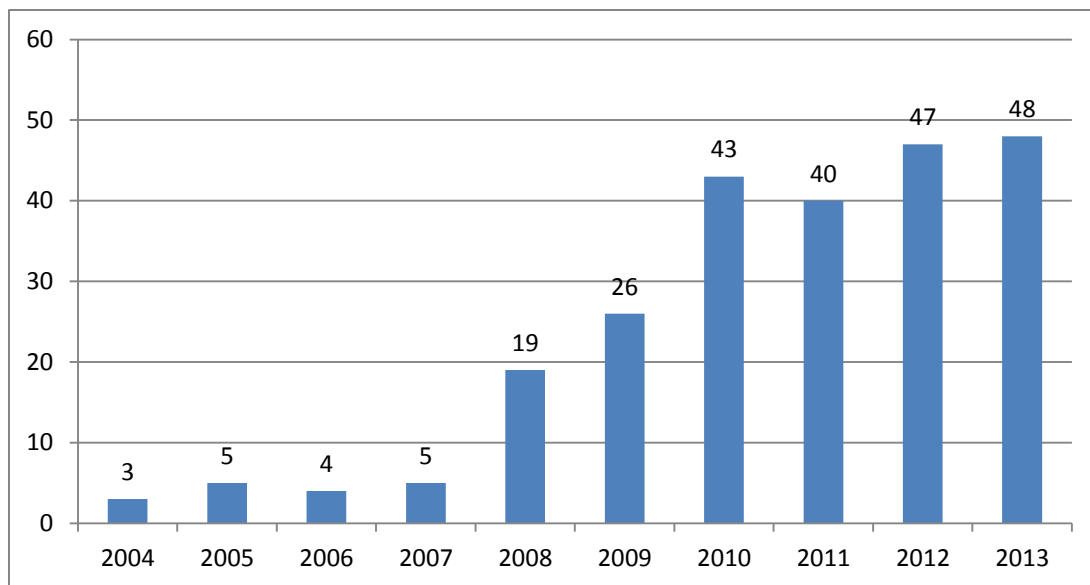
2013. aasta jooksul on Eesti kohtud otsustanud välismaale tagasi saata 3 last, kohtumenetluses on olnud taotlused 4 lapse tagastamiseks. 1 lapse suhtes leidis kohus, et lapse tagastamise taotlus tuleb jätta rahuldamata, kuna laps on juba reaalset vanemate kokkuleppel välisriiki naasnud.

2013. aastal esitas Eesti 10 taotlust lapse tagasitoomiseks (3 Soomele, 2 Hollandile, 1 Leetu, Norrasse, USA-sse, Venemaale ning Ühendkuningriigile). Välisriigid esitasid 4 taotlust lapse tagasitoomiseks (1 Mehhikost, Norrast (2 lapse kohta), Rootsist ja Soomest). Lisaks jätkusid eelnevatest aastatest 8 lapse tagasitoomise menetlust – 4 Eesti taotlust (2 Soome, 1 Läti, USA-sse ja Ühendkuningriigile) ja 5 välisriigi taotlust (2 Rootsist ja Ühendkuningriigist, 1 Lätist), millest 1 käsitles 2 last.

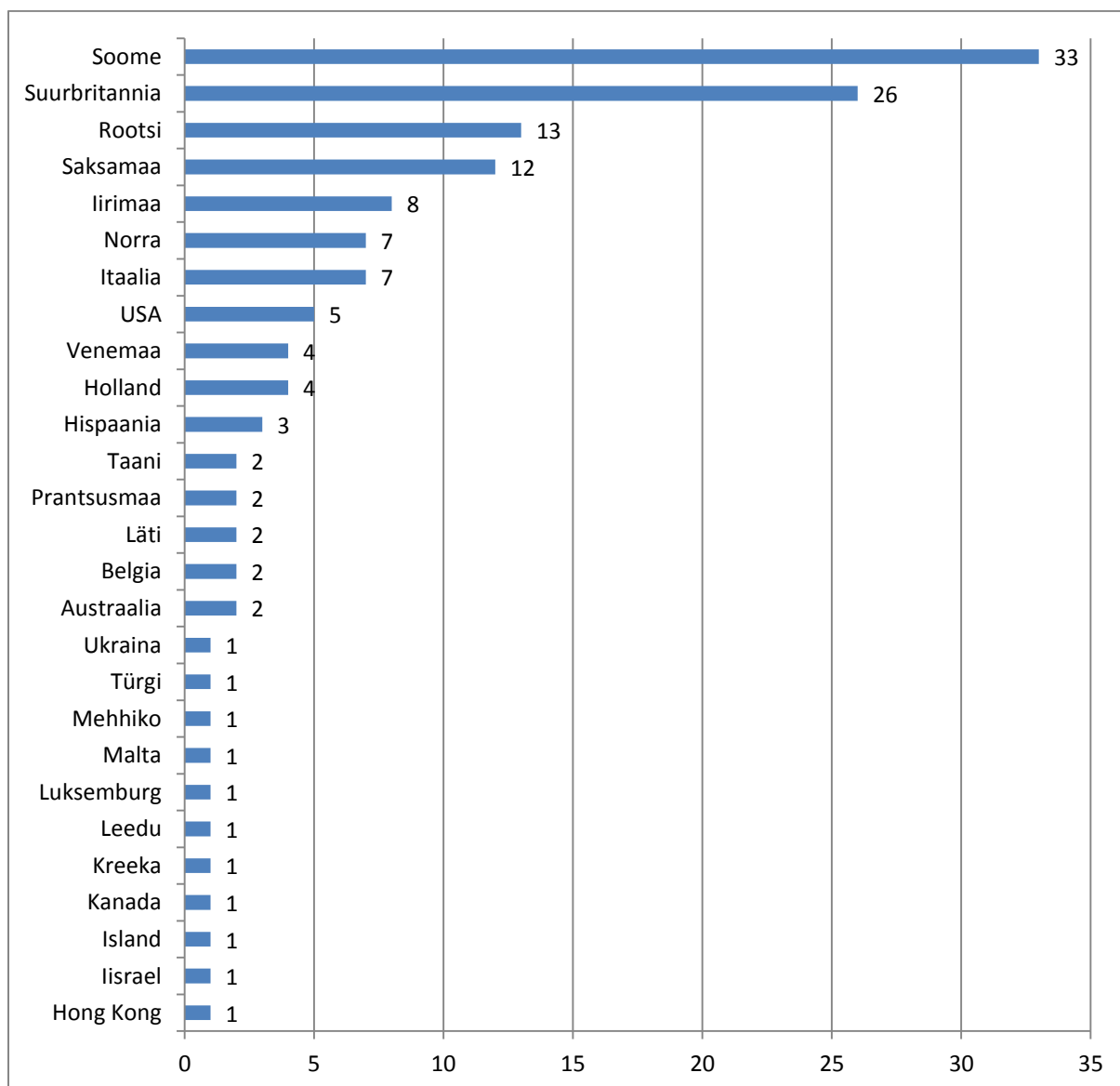
Suhtlusõiguse tagamiseks esitas Eesti 5 taotlust (Hollandile, Iirimaa, Prantsusmaale, Saksamaale ja Ühendkuningriigile), millest 1 käsitles 2 last. Lisaks on menetluses eelnevatest aastatest 6 Eesti (2 Venemaal, 1 Iirimaa, Rootsist, Saksamaal ja Ühendkuningriigis) ja 2 välisriigi (Saksamaalt ja Ühendkuningriigist) taotlust suhtlusõiguse tagamiseks.

Välisriikidest saabus lisaks veel 8 taotlust eestkoste teemal (5 Saksamaalt, 2 Leedust ja 1 Rootsist). Lisaks oli veel menetluses 2 eelneval aastal Eesti esitatud taotlust eestkoste teemal (Rootsile ja Ühendkuningriigile).

Veel esitas Šveits Eestile 1 taotluse vanema kohustuste kindlaksmääramise ja laste kaitse abinõude rakendamise pädevuse, kohaldatava õiguse, abinõude tunnustamise, rakendamise ja koostöö konventsiooni (Haagi 1996) alusel ning jätkus 2011. aastal Eestist Ühendkuningriigile saadetud taotluse menetlemine Haagi 1996.a konventsiooni alusel.

Joonis 7. Haagi lapseröövi konventsiooni kohased taotlemed 2004-2013

Joonis 8. Haagi lapseröövi konventsiooni kohased taotlemed riigiti 2004-2013